

Дидактичне проектування як шлях професійної самореалізації викладачів

Інтерес до проектної діяльності, як свідчить історія педагогіки, виникає на інноваційній стадії розвитку освіти, коли внеобхіднюється розв'язання найважливіших проблем на методологічному, теоретичному і практично-прикладному рівнях. Сьогодні підготовка викладачів вищих економічних навчальних закладів до дидактичного проектування є недостатньо вивченою. Результати аналізу професійної діяльності викладачів упевнюють нас у тому, що модернізація вітчизняної вищої освіти значною мірою залежить від того, наскільки у викладачів сформована проектувальна компетентність, яку ми розглядаємо як сукупність знань, умінь, навичок, здібностей і ставлень, що вможливають проектування викладачами навчальних технологій. Під дидактичним проектуванням ми розуміємо проектувальну діяльність, пов'язану зі створенням дидактичних проектів на рівні окремих навчальних дисциплін та її складових. Проектування навчання викладачем як активним суб'єктом навчального процесу, без сумніву, показником професійної самореалізації. Але яким має бути конкретний результат (продукт) проектування викладачем навчання? На нашу думку, таким результатом можна вважати науково-обгрунтовану та розроблену навчальну технологію, тобто алгоритм того, що викладач і студенти мають робити для досягнення навчальних цілей.

Підготовка викладачів ВНЗ, зокрема економічного профілю, до здійснення проектувальної діяльності є актуальним завданням сучасної безперервної педагогічної освіти. Вона має реалізовувати функцію створення творчого соціо-культурного середовища, формувати психолого-педагогічну компетентність викладачів, сприяти їх професійній самореалізації. Але виникає питання, що саме з цього є первинним і має бути покладено до основи підготовки викладачів.

Наша позиція полягає в тому, що орієнтація на розвиток особистості має бути покладена в основу як підготовки студентів, так і підготовки викладачів до проектування навчальних технологій. Також вважаємо, що підготовка до дидактичного проектування на усіх рівнях повинна мати продуктивний характер.

Водночас, існують певні принципові розбіжності у підходах до навчання студентів та викладачів, і пов'язано це, насамперед, з віковими особливостями. У зв'язку зі сказаним підкреслимо, що нам близька модель розвитку особистості К. Юнга, відповідно до якої завдання другої половини життя людини відрізняються від завдань першої половини. У студентському віці завершується формування індивідуально-типологічних особливостей людини, на які навчання має спиратися як на переваги, сильні сторони. Процес навчання студентів з позиції особистісно-зорієнтованого підходу (гуманістична парадигма) має забезпечувати індивідуальну траєкторію розвитку кожного. Викладач водночас є як наставником, який має більший досвід, та і старшим партнером, який усвідомлює варіативність шляхів досягнення цілей, створює необхідні для навчання умови.

Доросла людина у процесі розвитку (індивідуації) долає межі свого типу, рухається у напрямі протилежних властивостей. Урахування індивідуально-психологічних особливостей дорослих, сприяючи навчанню, не стільки відіграє у ньому адаптивну роль, що має місце при навчанні студентів, скільки орієнтовну.

Результати аналізу теоретико-методичних основ та існуючої практики підготовки викладачів до дидактичного проектування свідчать про актуальність розробки такого підходу у підготовці викладачів, який би узагальнив основні теоретичні надбання психолого-педагогічної підготовки викладачів вищої школи, дозволив забезпечити їх самореалізацію, урахувати індивідуально-психологічні та вікові особливості. Ми вважаємо, що науковою основою означеної підготовки повинен бути **суб'єктно-продуктивний підхід**, який ґрунтується на парадигмі суб'єктності. Вказана

парадигма, як відомо, знаходиться сьогодні тільки у стадії становлення.

На відміну від авторитарної, технологічної, гуманістичної парадигм у суб'єктній парадигмі людина розглядається як суб'єкт саме тому, що вона є основою не тільки суб'єктивного світу, але й реального світу, у якому розгортається її життя. Якщо за авторитарної парадигми поведінка людини розуміється як реагування на зовнішнє середовище, за технологічної – як зовнішня реалізація уявлень про світ, що склалися („схем реальності”), за гуманістичної – як реалізація засвоєних досягнень культури, що вибірково привладнюються людиною в процесі життя, то у контексті суб'єктної парадигми поведінка людини розглядається як активність у створенні власного світу. При усій близькості до гуманістичної парадигми суб'єктна парадигма є більш „внутрішньою”.

У контексті підготовки до дидактичного проектування ми пропонуємо суб'єктно-продуктивний підхід як найсприятливіший з точки зору розвитку здатності бути активним суб'єктом цієї діяльності, усвідомлювати свою відповідальність за процес та результат навчання інших. Такий підхід принципово змінює розуміння сутності навчання. Важливою стає динаміка змін у досвіді того, хто навчається, його актуальні та потенційні можливості, показниками змін виступають продукти проектування, зокрема навчальні технології.

На нашу думку, найсприятливішою для забезпечення ефективності психолого-педагогічної підготовки в системі безперервної освіти є тренінгова форма, яка реалізує інтерактивну модель навчання, де суб'єкт-суб'єктна взаємодія відіграє провідну роль. За означеним підходом тренінг стає засобом розвитку здатності бути суб'єктом дидактичного проектування. Навколо цього і в наслідок цього відбувається формування відповідних знань, умінь, ставлень.

Отже, професійний тренінг для викладачів з позицій суб'єктно-продуктивного підходу має забезпечувати в учасників навчання розвиток нових позитивних можливостей щодо викладання, формування

проекувальних умінь. Вважаємо за необхідне підкреслити, що у процесі розробки та проведення тренінгу відкривається та удосконалюється суб'єктність тренера. Найактуальнішим стає його завдання допомогти викладачу відкрити власний шлях професійної самореалізації, усвідомити свій потенціал. Досягнення вказаних результатів стає можливим тільки завдяки відкритому обміну досвідом, де зміни відбуваються як із слухачами, так і з тренером. Вказані тренінгові заняття повинні мати евристичний характер, що зумовлює вибір відповідних методів і використання навчальних технологій проблемно-пошукового характеру. Зміни у підструктурах досвіду тих, хто навчається, можливі, насамперед, за рахунок взаємодії з досвідом, яким володіють члени групи. Так, зміни у підструктурі вмінь можуть стати результатом співробітництва викладача у створенні проекту в групі, у побудові екологічного світу групи. Результати багаторічної практичної роботи впевнили, що застосування вказаного підходу, що є основою системи підготовки викладачів до проектування навчальних технологій, передбачає урахування психологічних особливостей слухачів.